

Bożena Witosz

Dyskurs i stylistyka

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2009

Dyskurs i stylistyka

NR 2748

Bożena Witosz

Dyskurs i stylistyka

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2009

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne
Olga Wolińska

Recenzent
Maria Wojtak

Publikacja została przygotowana
w ramach projektu badawczego 1H01D 005 28
finansowanego przez MNiSW i realizowanego w latach 2007–2008

Spis treści

Wprowadzenie	7
Rozdział pierwszy	
Uzgodnienia teoretyczne	11
Domeny zainteresowań i metody badawcze współczesnej stylistyki	11
Miejsce stylistyki wśród innych studiów nad dyskursem	34
Styl – współczesne rozumienie	37
Wybór jako podstawowa kategoria stylu	44
Stylistyka tekstu – stylistyka dyskursu	57
Tekst i/a (?) dyskurs	59
Stylistyka dyskursu – nowe preferencje badawcze	71
Rozdział drugi	
Kontekstualizacja stylu. Nowe horyzonty i nowe kategorie analizy stylistycznej	77
Dyskursy kultury a styl	77
<i>Sex, gender</i> a styl	84
Podmiotowy aspekt stylu	115
Podmiot i jego wcielenia. Przemodelowanie ram interpretacji	116
Podmiot i jego tekstowe „ślady”.	124
Odbiorca w przestrzeni dyskursu	137
Odbiorca jako współtwórca	138
Sposoby uobecniania odbiorcy w tekście	153
Interakcyjny wymiar dyskursu/tekstu z perspektywy stylistyki	154
Spotkanie <i>twarzą w twarz</i> – psychocieleśny kontakt z rozmówcą	156

Obecność odbiorcy w tekstach aktualizujących model komunikacji pośredniej	158
Odbiorca w zasięgu oddziaływań perswazyjnych	166
Czas i przestrzeń w języku badawczym współczesnej stylistyki	179
Rozdział trzeci	
Style typowe w kontekście badań nad dyskursem	191
Odmiany/style funkcjonalne/style komunikacyjne/dyskursy	191
Zmiany perspektyw badawczych w charakterystyce stylów typowych	199
Stylistyczne aspekty dyskursu feministycznego	203
Style gatunkowe	217
Styl gatunku w przestrzeni międzystylowej i międzydyskursywnej .	218
Styl w relacji do pozostałych komponentów gatunku	223
Przykład ekfrazy	228
Rozdział czwarty	
Style indywidualne wobec reguł dyskursu	249
Język osobniczy/idiolekt i/a (?) styl indywidualny/idiostyl	249
Styl autora – konteksty, problemy, zadania badawcze	255
Zakończenie	265
Bibliografia	269
Teksty źródłowe	269
Literatura cytowana	271
Nota bibliograficzna	295
Indeks osobowy	297
Summary	307
Резюме	309

Wprowadzenie

Od ukazania się *Stylistyki polskiej*, dzieła Haliny Kurkowskiej i Stanisława Skorupki, mija blisko pół wieku¹. Ten długi okres przyniósł w badaniach językoznawczych, w których dzisiejsza stylistyka jest mocno zanurzona, wiele zmian. Lingwistyka poststrukturalistyczna wypracowała nowe koncepcje metodologiczne, określane coraz częściej mianem zwrotów: teoritextowego, komunikacyjnego (pragmatycznego), kognitywistycznego, a ostatnio – kulturowego. Współczesna metarefleksja koncentruje się wokół podstawowych dla nauki o języku zagadnieniach, prowadząc do zasadniczych przeformułowań, sięgających przedmiotu i zakresu badań lingwistycznych, postaw podmiotów badawczych, kompetencji poszczególnych subdyscyplin czy wreszcie określenia – w zaistniałej dziś sytuacji poznawczej i kulturowej – podstawowych kategorii pojęciowych. Czas ożywionych dyskusji, w których środowisko stylistyków od początku aktywnie uczestniczy, nie przyniósł jednak – jak zauważa we *Wstępie* do najnowszego wydania *Stylistyki polskiej* Stanisław Gajda – kompendium stylistycznego, zakrojonego tak szeroko, jak dzieło poprzedników, które wychodziłoby naprzeciw złożonym wymaganiom współczesności. Zrodziło się w tym czasie jednak wiele cennych i inspirujących pomysłów, opublikowano godne uwagi studia i monografie, które wzbogaciły naszą wiedzę o stylach i ich tekstowych wyznacznikach², a także – to wartość nie do przecenienia – o sposobach interpretacji zjawisk stylo-

¹ Pierwsze wydanie miało miejsce w 1959 roku, następne edycje w latach: 1964, 1966 i w 1974. Niedawno, w 2001 roku, książka ukazała się w ramach serii Klasyka Językoznawstwa Polskiego.

² Dokonania współczesnej stylistyki zbiera *Przewodnik po stylistyce polskiej* (Gajda 1995, red.).

wych. Lektura tych prac uświadamia wagę i ogrom zmian, jakie dokonały się w obrębie paradygmatu stylistycznego w ciągu minionego półwiecza. Prowadzone dziś interpretacje odsłaniają nieobjęte wcześniej stylistyczną refleksją rejonny zagadnień, wzbogacają kategorię stylu o nowe parametry, umiejscawiają styl w nieuświadamianych dotąd kontekstach – zarówno teoretycznych, jak i obejmujących sferę użycia języka, przede wszystkim jednak manifestują, jak bardzo zmienił się sposób uprawiania refleksji stylistycznej w czasach, gdy kategorie: tekstu, dyskursu, stylu, kodu itp. stanowią wspólne instrumentarium wielu dziedzin humanistyki.

W sposób dość ekspansywny szukają miejsca we współczesnej stylistyce nowe pojęcia (np. *gender*, dyskurs); dobrze zadomowione, fundamentalne kategorie obrastają bogatszymi znaczeniami, by poprzestać tu choćby na wymienieniu stylu i wyboru – jego podstawowego wyznacznika; zagadnienia niegdyś ważne, potem długo spychane na obrzeża, zaczynają ponownie cieszyć się zainteresowaniem badaczy (np. styl indywidualny), a niektóre kategorie, w dobie strukturalizmu wręcz unieważniane, urastają do rangi pojęć podstawowych i niezbywalnych (myślę tu oczywiście o kategorii podmiotu i rzeczywistego bądź projektowanego odbiorcy).

Zmianę perspektywy badawczej wywołują nie tylko ruchy wewnątrz dyscypliny, ale też niezwykle dynamiczna rzeczywistość językowa i kulturowa, której złożoność współczesna stylistyka stara się ogarnąć i opisać, dostosowując do nowych zjawisk swoje możliwości eksplanacyjne. Świat norm, reguł i konwencji komunikowania się w zetknięciu z indywidualnymi predyspozycjami i aspiracjami uczestników dzisiejszej kultury podlega nieustannym zmianom, przyczyniając się jednocześnie do ciągłej mobilności interesującej nas dziedziny wiedzy – rozwijania horyzontów teoretycznych i wprowadzania do metajęzyka nowych kategorii stylistycznych oraz wzbogacania listy środków stylotwórczych o coraz to nowe elementy. Pytanie, jakie trzeba dziś postawić, dotyczy zarówno zdolności poznawczych stylistyki, jak i jej – w konfrontacji z rzeczywistością – atrakcyjności intelektualnej oraz skuteczności wypracowanego przez nią instrumentarium badawczego.

Jest więc dość powodów, by próbować spojrzeć na dokonania najnowszej stylistyki z szerszej perspektywy. W książce, którą oddaję do rąk Czytelników, staram się sprostac – przynajmniej w części – takim zamierzeniom. Opracowanie to nie jest wprawdzie pomyślane jako ujęcie w sposób systematyczny i kompletny prezentujące aktualny stan dyscypliny (na syntezę przyjdzie, myślę, jeszcze poczekać), ale zabiegi scalające są w nim widoczne. Książka stanowić ma w dużym stopniu etap przygotowawczy, wstęp do syntetyzującego przedsięwzięcia³.

³ W trakcie pracy nad tą książką ukazała się nowa pozycja wydawnicza (Z d u n k i e - w i c z - J e d y n a k 2008). Mimo iż autorka w przedstawianiu zagadnień stylu rejestruje

W moich rozważaniach przeplatają się różne wątki teoretyczne i metodologiczne, próbuję spoglądać na wiele kwestii z dystansu i szerszej perspektywy, nie chcę jednak w tej książce niczego podsumowywać, zamykać ani rozstrzygać. Całość pomyślanego projektu obliguje mnie do uwypuklenia problemu zmiany – w obszarze i sposobie podejścia do zjawisk stylistycznych – oraz do skoncentrowania się na obecnej sytuacji stylistyki w Polsce.

Moim zamierzeniem jest przede wszystkim zwrócenie uwagi na nowe aspekty badań stylistycznych, które w szczególności sposób oświetla kategoria dyskursu, rozważana w prezentowanym przeze mnie projekcie zarówno jako pojęcie teoretyczne, jak i określona metoda analizy zjawisk tekstowych. Jestem przekonana, że otwarcie stylistyki, jakiego dziś doświadczamy, na inspiracje płynące ze zróżnicowanych dyscyplinowo i metodologicznie studiów nad dyskursem, w zasadniczy sposób przyczyniło się do zmiany jej aspiracji i perspektyw badawczych, a także do wzrastającej roli tej dyscypliny wśród innych nurtów współczesnego komunikacjonizmu. Teoretyczno-metodologiczną refleksją, jak i próbą stylistycznej interpretacji zostanie tu objętych kilka wybranych zagadnień, które, w moim przekonaniu, zasługują na wnikliwsze rozpatrzenie. Będą to przede wszystkim: kulturowe uwarunkowania stylu (ich zasięg, sposób i siła oddziaływania), style typowe (odmiany/style funkcjonalne, style dyskursów, style gatunków mowy) – ich obecne konceptualizacje oraz tekstowe eksponenty, konsekwencje wprowadzenia do opisu stylistycznego kategorii pragmatycznych, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotu wypowiedzi, projektowanego i rzeczywistego odbiorcy, relacji nadawczo-odbiorczych oraz wymiaru temporalnego i spacialnego aktu komunikacji. Zostaną także szerzej omówione relacje kategorii stylu i płci kulturowej, z uwzględnieniem możliwości aplikacji do stylistyki ustaleń krytyki feministycznej. Wśród podejmowanych wątków ważne miejsce znajdzie problematyka aksjologiczna – rejestr wartości oraz językowe sposoby wartościowania jako stylistyczne wyznaczniki dyskursu, gatunku czy konkretnego tekstu. Bacniejsza uwaga należy się, jak sądzę, problematyce stylu indywidualnego, którą zamierzam rozważyć w kontekście przeobrażeń metodologicznych paradygmatu lingwistycznego, filozoficznych koncepcji ponowoczesnej podmiotowości, współczesnych koncepcji indywidualizmu, a także dyskutowanej dziś szczególnie intensywnie problematyki tożsamości. Wreszcie, swoiste ukonkretnienie znajdą zagadnienia,

wpływ współczesnej metodologii i kultury, podręcznikowy charakter opracowania wymaga odpowiedniego sposobu wykładu: nastawienia na w miarę kompletny, a zarazem przejrzysty i ograniczony do podstawowych zagadnień opis. Lektura tego podręcznika może być więc pomyślana jako wprowadzenie w problemy teoretyczno-metodologiczne, na które został położony nacisk w tym projekcie.

które wniosła do stylistyki teoria tekstu, rozpatrywane tym razem z perspektywy, jaką dla analizy organizacji wewnętrznej przestrzeni tekstu otwiera kategoria dyskursu.

Zarysowane tu spojrzenie ma za zadanie uświadomić konieczność odejścia od tradycyjnej „stylistyki środków” i jej metod analizy atomizujących wypowiedź oraz zachęcić do podjęcia interpretacji, które traktują styl jako kategorię scalającą elementy strukturalne wypowiedzi z jej podmiotem, jego koncepcją świata i systemem wartości, a także z szeroko pojętym kontekstem: sytuacyjnym, tekstowym i kulturowym. Stylistyka bowiem zajmuje się zarówno tym, co typowe, intersubiektywne, jak i tym, co ma charakter indywidualny i niepowtarzalny.

Rozważania teoretyczne wspierane będą interpretacjami tekstów lub ich fragmentów – zróżnicowanych ze względu na parametry gatunkowe, funkcjonalne, tematyczne i pragmatyczne, tekstów należących do różnych sfer komunikacji, powstałych w różnym kulturowym otoczeniu. Dobór materiału źródłowego ma charakter jedynie egzemplifikacyjny, dlatego też nie należy dopatrywać się w zbiorze wybranych przykładów jakiegoś scalającego zamysłu.

Pozostaje mi wyrazić nadzieję, że zarysowany tu stan współczesnej stylistyki oraz przestrzeni stylistycznej interpretacji poprowadzi Czytelnika z jednej strony w rozległe obszary uprawianego dziś językoznawstwa, włączającego w granice poznania także wiedzę o kulturze, socjologię, psychologię oraz antropologię, z drugiej – zarysuje wspólne miejsca stylistyki lingwistycznej i literaturoznawczej. Tytuł projektu zapowiada więc nie tyle próbę ukonstytuowania nowej subdyscypliny, ile pragnienie zwrócenia uwagi Czytelnika na zauważalną obecność śladów, jakie na paradygmacie najnowszej stylistyki odcisnęło wzrastające zainteresowanie dyskursem, a przede wszystkim uświadomienia tego, w jakim stopniu kategoria dyskursu zmieniła nasze myślenie o stylu.

Nota bibliograficzna

Niektóre fragmenty tej książki były wcześniej publikowane w postaci artykułów w czasopismach i pracach zbiorowych. Ich pierwodruki zostały tu włączone nie w całości, lecz jedynie w obszernych fragmentach – przedredagowanych na potrzeby tego opracowania. Podaję ich pełny adres bibliograficzny:

Obrazy zachowań komunikacyjnych kobiet i mężczyzn we współczesnej literaturze. „Stylistyka” 2004, t. 13, s. 7–27.

Stylistyczne aspekty dyskursu feministycznego. (Wokół znaczenia terminu dyskurs w tekstologii lingwistycznej). „Stylistyka” 2008, t. 17, s. 17–41.

Podmiot w stylistyce wobec różnych koncepcji podmiotowości w dyskursie w współczesnej humanistyki. W: *Podmiot w języku i kulturze.* Red. J. Bartmiński, A. Pajdzińska. Lublin 2008, s. 123–139.

Indeks osobowy

A

Abramowska Janina 122, 271
Adamowski Jan 30, 181, 271
Adamski ks. 222, 269
Agacinski Sylviane 207, 210, 271
Allen Robert C. 152, 271
Andrzejewski Jerzy 131, 269
Antaki Charles 34–35, 275
Antas Jolanta 63, 271, 275
Anusiewicz Janusz 24, 26, 31, 101–
102, 148, 271, 279–280, 286–287,
291, 293
Arabski Janusz 293
Arbiszewski Krzysztof 277
Arcimowicz Krzysztof 96–97, 271
Attridge Derek 258, 272
Austin John Langshaw 14, 120
Awdziejew Aleksy 21, 272, 282

B

Bachtin Michaił 17, 19–20, 47, 115,
123, 146, 165–166, 217, 229, 272, 281
Bajerowa Irena 192, 272
Balbus Stanisław 281, 283
Balcerzan Edward 63, 196, 224–225,
272, 276, 283, 285, 287, 290

Balowski Mieczysław 278, 281–282, 286
Banasiak Bogdan 276
Bańkowska Edyta 197, 272
Baran Bogdan 277, 279
Barańczak Stanisław 121, 176, 244,
269, 272
Barłowska Maria 277, 284
Barthes Roland 215–216, 232, 272
Bartmiński Jerzy 11, 13, 24–26, 28–
31, 38–39, 59, 115, 126, 197–199,
219, 224, 252–253, 255, 272–273,
275, 278–279, 281, 284, 286–287,
290, 292, 295
Bataille Georges 111, 273
Batko Zbigniew 291
Bator Joanna 92, 105, 107–109, 269
Baudrillard Jean 81, 273
Bauman Zygmunt 49, 109, 256, 273
Beaugrande Robert-Alain de 48, 273
Benveniste Èmile 50, 64, 66, 116, 273
Berej John 277
Bereś Stanisław 159, 269
Berg T. 283
Berger Jerome 105, 109, 273
Berger Peter 51, 157, 273
Białoskórska Mirosława 293
Białoszewski Miron 80, 122, 239–240,
244, 269

Bielik-Robson Agata 49, 53, 183, 273
 Bieńczyk Marek 161, 269
 Biernat z Lublina 221
 Biłas-Pleszak Ewa 89, 173, 273
 Biłos Piotr 274
 Biskupski Krzysztof 274–275
 Bitner Dariusz 161, 269
 Bogołębska Barbara 36, 162, 169, 176, 273
 Bogusławski Andrzej 61, 273
 Bolecki Włodzimierz 24, 116, 271–273, 275–276, 282–283, 285–287, 290, 292
 Boniecka Barbara 64, 272–273, 279, 284, 290
 Borkowska Ewa 293
 Borkowska Grażyna 110, 209, 211, 214–216, 273–274, 290
 Bourdieu Pierre 56, 67, 274
 Bovenschen Silvia 92, 112, 274
 Brach-Czaina Jolanta 80–81, 113, 210–211, 274
 Bralczyk Jerzy 118, 173, 189, 274, 278, 283
 Brandys Kazimierz 122, 269
 Brodzka Alina 286
 Brzeziński Krzysztof 279
 Brzeziński Jerzy 13, 274, 277, 283
 Brzozowska Dorota 186, 211, 274–275
 Buczyńska-Garewicz Hanna 184, 186, 274
 Budkiewicz Piotr 290
 Budrowska Kamila 102, 111, 274
 Budzyńska-Daca Agnieszka 277, 284
 Bugajski Marian 27, 130, 274
 Burke Kevin 178, 274
 Burzyńska Anna 80, 103, 144–145, 174, 203, 209, 269, 274
 Butler Judith 86, 207, 213, 274

C

Casetti Francesco 160, 274
 Chaciński Bartek 169, 269
 Chełstowski Bogdan 287
 Chlebda Wojciech 225, 260, 274–275

Chmielewski Adam 283
 Chwin Stefan 112
 Cieślukowska Teresa 19–20, 274
 Cixous Hélène 102, 205, 207, 275
 Coates Jennifer 84–86, 88, 274–275
 Condor Susan 34–35, 275
 Criper C. 65, 275
 Crystal David 84, 275
 Culler Jonathan 16, 275
 Culpeper Jonathan 23, 25, 288
 Cuyckens Hubert 283
 Cybulski Marek 161, 275
 Czaplejewicz Eugeniusz 272
 Czapliński Przemysław 280
 Czarnecka Ewa 231, 275
 Czycibor-Piotrowski Andrzej 134, 269
 Czerwińska Małgorzata 41, 143, 235, 257–258, 263, 274–276, 278–279, 283, 286–288, 290, 292
 Czyż Stanisław 175, 269, 287
 Čmejrková Světa 44, 275

D

Daneš František 72, 275
 Datner-Śpiewak Helena 278
 Dąbrowska Anna 24, 26, 271, 275
 Dąbrowska Elżbieta 15, 18–19, 62, 136, 175, 177, 187, 275–276, 286
 Dehnel Jacek 135, 269
 Дементьев Вадим В. 189, 276
 Derrida Jacques 74, 276
 Dijk Teun Adrianus van 21, 35, 65, 68–69, 100, 216, 266, 275–277, 288
 Dirven Rene 283
 Dobrzyńska Teresa 12, 24–25, 59, 61–62, 72, 174, 178, 186–187, 189, 221, 273, 276
 Doležel Lubomir 45, 279
 Domańska Ewa 291
 Drąg Bronisław 287
 Dubisz Stanisław 38–40, 43, 187, 192, 197, 219, 250, 272, 276
 Dunin Kinga 90, 94, 269
 Duszak Anna 33, 48, 58, 64, 66, 69, 94, 154, 195, 276

Dybel Paweł 208, 213, 276
Dziadek Adam 230, 232, 234–235, 277

E

Eco Umberto 139, 143, 147, 229, 232, 277
Eggins Suzanne 262, 277
Elliott Anthony 215, 253, 255, 277
Escarpit Robert 60, 277

F

Falski Maciej 271
Faryno Jerzy 272
Fauconnier Gilles 165
Ficek Ewa 169, 171, 277
Fife James 53, 277
Filipiak Izabela 111, 270
Filostrat Starszy 229
Fish Stanley 16, 42, 140, 145–148, 277, 287
Fishman Joshua 46, 277
Fleischer Michael 24, 26, 148, 271, 277
Forajter Waclaw 33, 277
Foucault Michel 68–69, 124, 256, 277
Frankiewicz Małgorzata 287
Franus Ewa 284
Freud Sigmund 49
Fuerst Tomasz 238, 241, 270

G

Gadamer Hans-Georg 144–145, 157, 277
Gajda Stanisław 7, 11, 13–14, 23, 33, 36–38, 56, 72, 154, 192–198, 250–251, 272, 275–278, 281–282, 286, 293–294
Galasiński Dariusz 133, 278
Gałdowa Anna 56, 278, 291
Gałuszka Jadwiga 277
Gazda Grzegorz 292
Gąsior-Niemiec Anna 279
Giddens Anthony 50, 56, 278
Giles Howart 276

Gilewski Wojciech 270
Giroud Françoise 108, 278
Głowiński Michał 18–19, 28, 35–36, 45, 61, 122, 136, 142–144, 270, 275–276, 278, 280, 287
Goban-Klas Tomasz 151–152, 278
Goffman Erving 52, 92, 106, 133, 278
Goliński Zbigniew 285
Gołębiowska Maria 272
Gombrowicz Witold 122, 130, 270
Grabias Stanisław 22, 46, 65–66, 72, 155, 192, 194, 278, 281
Graf Piotr 287
Grajewski Wincenty 272, 279
Gray John 84, 278
Gretkowska Manuela 82, 95, 105–107, 109, 111, 113, 270
Gręda Regina 270
Grice Paul H. 120
Grochola Katarzyna 94–95, 270
Grochowski Grzegorz 13, 66, 81, 275–279, 288
Gruszczyński Marcin 290
Grzegorzczukowa Renata 25, 59–60, 279
Grzenia Jan 72, 279, 291
Grzmił-Tylutki Halina 219, 221, 279
Gutowski Wojciech 29, 279
Gwóźdź Andrzej 271, 274

H

Habermas Jürgen 54, 279
Habrajska Grażyna 23, 62, 279
Hall Edward 179–180, 183–184, 186, 189, 279
Halliday Michael A.K. 61, 279
Hałas Elżbieta 157, 279
Handke Kwiryna 85–87, 92, 98, 101–102, 112, 271, 279–280, 291, 293
Hanish Carol 206
Harris Roy 63, 279
Hasan Ruqaiya 61, 279
Hausenblas Karel 44–45, 279
Havranek Bohuslav 47
Heidegger Martin 49–50, 279

Herbert Zbigniew 58, 121, 247, 288
Herling-Grudziński Gustaw 131, 280
Higgins Dick 175, 279
Hoffmannová Jana 15, 102, 279
Hołówka Teresa 279
Howarth Dawid 70, 73, 279
Humm Magie 105, 212, 279
Hutcheon Linda 18, 280
Hymes Dell 46, 68, 280
Hyży Ewa 205, 280

I

Irigaray Luce 102–103, 207, 213, 280
Irzykowski Karol 130, 270
Iser Wolfgang 144
Iwasiów Inga 112, 207, 209–212, 280

J

Jacyno Małgorzata 56–57, 77, 83, 280
Jakobson Roman 44, 77, 280
Jameson Fredric 182, 280
Janus Elżbieta 273
Japola Józef 285
Jarosiński Zbigniew 285
Jauss Hans Robert 144, 280
Jedynak Barbara 279
Jessel David 84, 284
Jędrzejko Ewa 24, 47, 101, 132, 173,
222, 280, 289
Jędrzejowski Wojciech 129, 270
Johnson Mark 24, 186, 282
Jordan Michael P. 279
Joubert Claire 105, 280
Jucewicz Juta 105, 270
Jung Gustav 98, 280
Jurasz Alina 88, 208, 280
Jurlina Tamara 102, 282

K

Kaczyński Jarosław 178, 251–252
Kadyjewska Anna 27, 130, 280
Kalaga Wojciech 50, 55, 281
Kalinowska-Blackwood Izabela 288

Kancewicz-Hoffman Nina 284
Kania Ireneusz 273
Kaniewska Bogumiła 121, 281
Kapuściński Ryszard 137, 270
Kardela Henryk 277
Karwatowska Małgorzata 87–88, 100,
102, 208, 210–211, 281
Kaschack Ellyn 107, 281
Kasperski Edward 45, 272, 281
Kawka Maciej 65, 281
Kerbrat-Orecchioni Catherine 48, 119,
281
Kijas Zdzisław 293
Kita Małgorzata 21, 23, 41, 48, 54,
62–63, 87, 101, 103–104, 113, 119,
126, 133, 155–156, 159, 170, 181–
182, 188, 206, 276, 278, 281, 291
Kirchner Hanna 272
Kleiber Georges 195, 217, 281
Klemensiewicz Zenon 32, 249–250,
281
Kloch Zbigniew 79, 175, 281
Kłosińska Krystyna 169, 280
Kofta Krystyna 109, 163, 270, 280
Komendant Tadeusz 273, 277
Kopacki Andrzej 287
Kopczyński Krzysztof 287
Korolko Mirosław 229, 282
Korwin-Piotrowska Dorota 13, 24–25,
36, 49, 282
Korzyk Krzysztof 63, 282
Kosic Slavica 102, 282
Kostkiewiczowa Teresa 56, 251, 282
Kovacevic Aleksandra 102, 282
Kowalewska-Dąbrowska Jolanta 27, 130,
282
Kowalska Małgorzata 284
Koziński Józef 272
Kozłowski Michał 277
Kozyra Katarzyna 82
Krasuska Karolina 274
Krauz Maria 161, 282
Krążyńska Zdzisława 274, 276
Kristeva Julia 102, 207–208, 213, 215,
282
Królak Sławomir 277, 282

Krzeszowski Tomasz P. 28, 282
Krzyżanowski Piotr 288
Kubiak Jolanta 287
Kuczok Wojciech 93, 134, 270
Kuhn Thomas Samuel 167, 282
Kujawińska-Courtney Krystyna 212,
282
Kurcz Ida 187, 282
Kurkowska Halina 7, 43, 45, 192, 197,
249, 278, 282
Kuśniewicz Andrzej 130, 270
Kuźma Erazm 61, 144, 282
Kwaśniewski Aleksander 101
Kwiatkowski W. 289

L

Labocha Janina 59–60, 66–67, 282
Laclau Ernesto 70, 73, 282
Laing Ronaldo 56, 282
Lakoff George 24, 186, 282
Lakoff Robin 85, 112, 282
Lalewicz Janusz 116, 130, 145, 151,
277, 282
Langacker Ronald 26, 124, 282–283
Laskowska Elżbieta 29, 283
Legeżyńska Anna 150–151, 283
Leigh Andrew 171
Lem Stanisław 269
Lévy Bernard-Henri 108, 278
Lewańska Ariadna 272
Lewicki Andrzej Maria 118, 283, 286
Lewiński Piotr 102, 283
Ligara Bronisława 281
Lipska Ewa 132, 270
Lis Renata 284
Loewe Iwona 24, 133, 283
Lorenc Iwona 265, 283–284
Lubelska Małgorzata 283–284
Luckmann Thomas 51, 273
Lyons John 86, 283

Ł

Łapiński Zdzisław 127, 283
Łebkowska Anna 158, 160, 283–284

Łotman Jurij 77
Łukasiewicz Małgorzata 279–280, 287
Łyda Andrzej 69, 283, 293

M

MacIntyre Alasdair 51, 283
Maćkowiak Krzysztof 13, 187, 221,
283
Madejski Jerzy 126, 136, 283
Mainguenu Dominique 69, 219, 283
Majer-Baranowska Urszula 116, 153,
278, 283
Majkowska Grażyna 173, 274
Makowski Mariusz 162, 271
Malinowska Ewa 202, 283
Mandelbaum David G. 288
Manowich Lev 138, 152–153, 283
Marciniak Adam 291
Markiewicz Henryk 17, 177, 277,
282–283, 287
Markowski Michał Paweł 103, 144–
145, 229, 232–233, 236, 245, 272,
274, 284–285, 288, 294
Marouzeau Jules 38, 44, 284
Martin Jim R. 262, 277
Masłowska Dorota 95–96, 124, 270,
289
Mayenowa Maria Renata 12, 37–38,
40, 42–44, 47, 61, 63, 139, 185, 279,
284
Maynard Michael 171
Mazur Jan 12, 14, 284
Mazurkiewicz-Brzozowska Małgorza-
ta 31, 273
Mead Georg 51, 53–54, 284,
Merleau-Ponty Maurice 105, 284
Michałowska Teresa 285
Miczka Ewa 61, 66, 284
Migasiński Jacek 284
Mikołajczak Stanisław 293
Mikołajczuk Agnieszka 197, 272
Mikos Jarosław 291
Millet Catherine 171, 270
Miłosz Czesław 130, 231, 263, 270,
275, 288

Mitosek Zofia 48, 73, 279, 284
 Mizia Bogdan 282
 Mizielińska Joanna 287
 Mniszec Amalia Maria 238, 241, 245
 Modzelewska Natalia 272
 Moir Anne 84, 284
 Morawski Stefan 274
 Mosiołek-Kłosińska Katarzyna 274, 278,
 283, 286
 Mościki Paweł 272
 Motak Marek 240–241, 245, 270
 Mouffe Chantal 70, 73, 282

N

Nabrdalik Agata 113, 284
 Nasiłowska Anna 82, 103–104, 107,
 111, 114, 135, 270, 275, 280
 Nead Lynda 112, 284
 Nęcki Zbigniew 93, 153, 284
 Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława
 24, 26, 31, 181, 188, 273, 284, 287
 Nietzsche Friedrich 49
 Niklas Urszula 274
 Niżnik Józef 273
 Nocoń Jolanta 166, 262, 284, 293
 Norwid Cyprian Kamil 280, 287
 Nowak Paweł 118–119, 161, 283–284,
 288
 Nowakowski Radosław 279
 Nowosad-Bakalarczyk Monika 102,
 284
 Nowotna Magdalena 115, 284
 Nycz Ryszard 12, 15–16, 20–21, 24,
 36–37, 67, 73, 78, 81, 122, 124,
 150, 273–275, 278, 280, 282, 284–
 285, 287–288, 291–292, 294

O

Odin Roger 160, 274
 Okopień-Sławińska Aleksandra 119–
 121, 125, 142–143, 285
 Oleś Piotr 30, 285
 Ong Walter 71, 285
 Opacka-Walasek Danuta 184, 189, 285

Opacki Ireneusz 272, 285
 Oronowicz-Kida Ewa 281, 285
 Ostaszewska Danuta 24, 102, 127,
 173–174, 263, 283, 285–286, 289
 Owczarek Bogdan 279
 Owens Craig 203, 285
 Ożóg Kazimierz 178, 192, 281, 285

P

Pajdzińska Anna 24, 123–124, 130,
 186, 272, 274–275, 280–281, 286,
 289, 292, 295
 Palka-Smagorzewska Renata 162, 271
 Panas Władysław 28, 278, 288
 Panter K.U. 283
 Parnicki Teodor 131
 Paszek Jerzy 13, 36, 249, 286
 Pawelec Dariusz 142, 286
 Pawelec Radosław 252, 286
 Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 108,
 270
 Piątkowski Cezary 13, 274, 283
 Piekot Tomasz 165, 223, 266, 286
 Piętkowa Romualda 30, 72, 127, 133,
 169, 175, 177, 181, 262, 286
 Pink Sarah 67, 286
 Pisarek Walery 167, 178, 223, 286
 Pisarkowa Krystyna 150, 161, 286
 Płuciennik Jarosław 165, 287
 Pochanke Justyna 101
 Podkidacz Waldemar 30, 238, 287
 Pokojska Agnieszka 290
 Pomorska Krystyna 280
 Poprzęcka Maria 234, 287
 Prokopiuk Jerzy 280
 Przybylska Renata 271
 Przyczyna Wiesław 271
 Ptaszek Grzegorz 160, 162, 287
 Puzynina Jadwiga 24, 28–31, 110,
 126, 252, 286–287

R

Rejakowa Bożena 83, 102, 112, 150,
 172, 202, 287

Rejter Artur 181, 287
Rich Adrienne 56, 287
Ricoeur Paul 50, 54–56, 59, 62, 119,
121, 144, 183, 252–253, 287
Riffaterre Michel 16, 18, 42, 287
Ritz German 88, 101, 207, 287
Robinson Peter 276
Rokoszowa Jolanta 25, 287
Rorty Richard 147, 277
Rose Gilian 68, 287
Rosner Katarzyna 55, 146, 184, 252,
275, 287, 288
Rott Dariusz 284
Rozen Anna 104, 270
Różewicz Tadeusz 123, 131, 270
Rudzka Zyta 106, 270
Rusiecki Jan 275
Ruszar Józef Maria 247, 288
Ruszkowski Marek 36, 278, 283, 286,
288
Rybicka Elżbieta 181–182, 288
Rypson Piotr 279
Ryszkiewicz Mirosław 118, 288

S

Salwa Piotr 277
Sandig Barbara 12, 14, 21–22, 36, 43,
47, 288
Sapir Edward 40, 47, 56, 288
Sartre Jean Paul 60
Sawicki Stefan 28, 30–31, 278, 288
Scheler Max 29
Searle John 14, 120
Selting Margret 21–22, 36, 43, 288
Semino Elena 23, 25, 288
Showalter Elaine 103, 205, 288
Shusterman Richard 78, 82, 288
Siemek Andrzej 277
Sieradzka-Mruk Agnieszka 149, 165,
227, 288
Sieradzki Ignacy 287
Sikorska Liliana 290
Silverman Kaja 50, 288
Skarga Barbara 184, 254–255, 288
Skibiński Adam 175, 178, 291
Skorupka Stanisław 7, 43, 45, 192,
197, 249, 278, 282
Skowronek Bogusław 64, 288
Skowronek Katarzyna 64, 288
Skubalanka Teresa 24, 37, 45, 132,
185, 218, 256, 263, 288, 292
Skucińska Anna 289, 291
Skudrzyk Aldona 46, 63, 71, 80, 127,
174, 187, 192, 288–289, 292
Skwarczyńska Stefania 176, 289
Sławiński Janusz 18, 61, 121, 142, 229,
275, 282, 289
Sławkowa Ewa 14, 24, 47, 74, 80, 88,
154, 167, 174, 175, 187–188, 280,
286, 289, 292–293
Sobolewska Justyna 82, 271
Sokołowska Marianna 269
Stanosz Barbara 277
Starobinski Jean 136, 289
Starzec Anna 165, 177–178, 289
Stasiuk Andrzej 89, 112, 134–135,
239–240, 271
Stawiński Janusz 273
Stawowczyk Edyta 271
Stemplewska-Żakowicz Katarzyna 41,
289
Stockwell Peter 24, 289
Sugiera Małgorzata 285
Sujkowska-Sobisz Katarzyna 89, 125,
173, 273, 289
Sulima Roch 81, 290
Swales John 69, 290
Sylwanowicz Agnieszka 290
Szahaj Andrzej 146, 277, 290
Szajnert Danuta 133, 160, 290
Szamańska Adriana 235, 271
Szczepankowska Irena 273, 289
Szczęsna Ewa 78, 112, 290
Szczuka Kazimiera 109, 290
Szypra-Kozłowska Jolanta 87–88, 100,
102, 208, 210–211, 281
Sztompka Piotr 67–68, 290
Szulżycka Alina 278
Szyłak Jan 81, 290
Szymanowska Kalina 278
Szymańska Adriana 235, 271

Szyborska Wisława 165, 271
 Szymczak Mieczysław 58, 156, 290
 Szymutko Stefan 82, 290

Ś

Ślęczka Kazimierz 203, 290
 Ślósarska Joanna 23–24, 279, 290
 Śpiewak Paweł 278
 Środa Magdalena 32, 206, 214, 254,
 290
 Świda-Zięba Hanna 29, 290

T

Tabakowska Elżbieta 23–25, 27, 49,
 60, 290
 Tambor Jolanta 123, 290
 Tannen Deborah 86–87, 91–93, 97,
 211, 290
 Taylor Charles 50–51, 55, 217, 252,
 290
 Taylor John R. 195, 217, 291
 Teodorowicz-Hellman Ewa 101–102,
 113, 280, 291
 Terakowska Dorota 90, 271
 Termińska Kamila 186, 291
 Thorne Tony 170, 291
 Todorov Tzvetan 77
 Tokarczuk Olga 110, 271
 Tokarski Ryszard 24, 26, 130, 161,
 273, 280, 283–284, 286, 288–289,
 291
 Tomaszewski Tadeusz 282
 Tomkiewicz Władysław 242–243, 291
 Tong Rosemarie 87, 96–97, 203–204,
 291
 Trzebiński Jan 289
 Tsur Reuven 24, 291
 Tubielewicz Mattson Dorota 101–102,
 113, 291
 Turner Bryan S. 108, 165, 291
 Turner Jonatan H. 157, 291
 Twardowski Jan 282
 Tylikowska Alicja 52, 291

U

Ugniewska Joanna 277
 Ulicka Danuta 80, 123, 126, 272, 291
 Umińska Bożena 291
 Urban Krystyna 46, 289
 Urbańczyk Stanisław 250, 291

V

Vion Robert 21, 291

W

Walczak Bogdan 86, 291
 Walczewska Sławomira 211, 291
 Waller-Pach Katarzyna 278
 Wallis Mieczysław 78
 Warchala Jacek 22, 54, 63, 65, 192,
 291
 Warchoł Jadwiga 47, 289
 Wasilewska Anna 277
 Wasilewski Jacek 101, 175, 178, 291
 Wat Aleksander 122, 271
 Weinsberg Adam 283
 Welsch Wolfgang 80, 82, 291
 Węclawski Tomasz 293
 Węgrodzka Jadwiga 281
 White Hayden 66, 123, 291
 Wierzbicka Anna 13, 26, 94, 258–259,
 272, 291–292
 Wierzbicka Elżbieta 47, 292
 Widdowson Henry G. 65, 275
 Wilczek Piotr 277, 284
 Wilczyński Marek 291
 Wilkoń Aleksandr 41–42, 44, 62, 84,
 185, 187, 192–193, 197, 249, 260,
 276, 278, 292
 Wilkoszewska Krystyna 283
 Wiśniewska Halina 102, 292
 Wiśniewski Janusz L. 90, 97–99, 162,
 271
 Witosz Bożena 11–13, 17, 19–21, 31,
 46, 70, 79–81, 92, 102, 104, 108,
 110, 156, 158, 170, 174, 181, 187,
 195, 217–219, 227–229, 233, 238,

273, 276–278, 281–282, 284–286,
289, 292–293, 295
Wittgenstein Ludwig 120, 148, 157,
293
Wittig Monique 102
Wojciechowska Anna 27, 130, 274, 293
Wojciszke Bohdan 54, 254, 293
Wojtak Maria 12, 14–15, 80, 127, 129,
161, 163–164, 169, 174, 187, 198–
201, 219, 223–224, 228, 262,
292–293
Wojtaszek Adam 189, 293
Wojtyła-Świerzowska 186, 293
Wolińska Zofia 284
Wolniewicz Bogusław 293
Woroniecka Grażyna 291
Wyderka Bogusław 187, 224, 293
Wyrwas Katarzyna 85, 112, 293
Wysłouch Seweryna 230–231, 293
Wysocka Aneta 276

Z

Zagórski Zygmunt 274, 276
Zaleski Marek 82
Zalewska Aleksandra 30, 112, 294
Załązińska Aneta 63, 294
Zapolska Gabriela 169
Zawadzki Andrzej 256, 294
Zdunkiewicz-Jedynak Dorota 8, 294
Zeidler-Janiszewska Anna 292
Zgółka Tadeusz 46, 286, 294
Zieliński Jan 271
Zieniewicz Andrzej 256–257, 294
Ziobro Marian 245, 271
Ziomek Jerzy 275

Ż

Żydek-Bednarczuk Urszula 62, 64–65,
154, 294

Bożena Witosz

Discourse and stylistics

S u m m a r y

The aim of the work is to capture and interpret the changes of cognitive horizons, assumptions, attitudes and methods of an academic examination which took place in the contemporary stylistics under the influence of expansively developing studies on discourse. The category of discourse, as a point of reference, is considered here both as a theoretical notion and a defined method of text interpretation.

Outlining first the fields of interests of the contemporary stylistics, and characterizing its open paradigm and dialogue which the stylistics conducts with other research trends on text and social communication, the author is in favour of a wide understanding of the style as an extratextual (reaching the sphere of human behaviour) and polymorphic category, forming at the meeting of a cultural, pragmatic-semantic and linguistic system. The style is a component of each performance/text. In the introductory part, the category of discourse and its relation to the text underwent a theoretical reflection, as well as the change of perspective the discourse stylistics brings confronted with the assumptions of the text stylistics was presented. The author is in favour of the understanding of the text as an abstract category, modeling a given text, assuming that discourse is a type of a culturally-determined and institutionalized social practice.

In the second chapter, on the basis of given examples, the author considers and analyses the issue of the relationship of a style with selected discourses of the contemporary culture (experiences of everyday life, iconness, cultural gender and feminist criticism) as well as the categories of the subject (aspects of utterance subjectivization) and the receiver. The receiver is treated here as the co-creator of the text, (both in the case of direct and indirect communication) that is why much onus falls on the analysis of its presence in the text. The analyses in question expose an interactive dimension of each text and exposed in a varying degree. The interpretation concentrates on the discussion of the receiver engagement techniques, an emphasis being put on the strategies currently present in the contemporary culture. Pragmatic-cultural style entanglements close the considerations on the category of space and time examined from the perspective of discursively-oriented stylistics.

The third chapter discusses typical styles, both communicative/functional ones and text genre styles. The author ponders over the consequences of introducing the category of discourse in places already reserved for the category of a communicative/functional style, illustrating the theoretical remarks on the interpretation of stylistic aspects of a feminist discourse. Considering the issue of the genre style, on the other hand, she exposes its external relations with the style/discourse styles constituting the frames of a given genre) and internal relations with the remaining genre components. The exemplifying material, undergoing a detailed and multi-aspectual observations, covered the descriptions (ecphrases) of a given piece of art, included in various genres (poetry, prose, bedecker, dissertation and essay), on which the stylistics of institutional discourses, i.e. a discourse on art, a tourist, artistic and promotional discourse, etc.

The last chapter is devoted to the issue of an individual style in the perspective of studies on discourse.

The very work presents the stylistics as a living field, immersed in the context of culture and constantly changing with it. At the same time, the discourse perspective highlighted its transdisciplined nature – connections to other spheres of cultural experiences with the sphere of practice (human actions), everyday life, norms and social values, institutional conditions, etc. The method of examining the linguistic reality the discourse perspective introduces is close to the stylistics mainly because the subject as a participant of a social game comes to the fore. The importance of a subjective element is visible in almost each relation the discourse forms: between the language and social and cultural reality created by it, between our thinking (knowledge, ideology, imagination and values) and social processes, between the discourse and non-discourse elements, etc. This shift of a contemporary stylistics from a specialized discipline into a more general direction is perceived by the author of the work as a chance of its further development.

Божена Витош

Дискурс и стилистика

Резюме

Целью настоящей работы является установление и интерпретация изменений познавательных горизонтов, а также оснований, принципов и методов научного анализа, которые произошли в современной стилистике под влиянием экспансивно развивающихся исследований дискурса. Категория дискурса, в качестве точки отсчета, понимается здесь и как теоретическое понятие, и как определенный метод интерпретации текста.

Описывая вначале круг интересов современной стилистики, характеризуя ее открытую парадигму и диалог, который ведет стилистика с другими направлениями изучения текста и общественной коммуникации, автор придерживается широкого понимания стиля как категории сверткестовой (обращающейся к сфере поведения человека) и полиморфной, образующейся на стыке культурной, прагматико-семантической и языковой систем. Стиль является элементом каждого высказывания текста. Во вступительной части теоретические размышления ведутся над категорией дискурса и ее отношением к тексту, а также представляется изменение перспективы, которую вносит стилистика дискурса в конфронтации с основаниями стилистики текста. Автор понимает дискурс как абстрактную категорию, моделирующую конкретный текст, признавая, что дискурс принадлежит к типу культурно predetermined (обусловленной) и институциональной общественной практики.

Во второй главе автор определяет и раскрывает на конкретных примерах соотношение стиля с избранными дискурсами современной культуры (опыт повседневной жизни, иконичности, культурного гендера и феминистической критики), а также с категориями субъекта (аспекты субъективизации высказывания) и адресата. Адресат трактуется ею как соавтор текста (не только в случае непосредственной, но и опосредованной коммуникации), в связи с чем много внимания уделяется анализу его присутствия в тексте. Этот анализ подчеркивает интерактивное измерение каждого текста, в разной степени проявляющееся в текстах. Интерпретация сосредоточивается на описании техник ангажирования адресата, с обращением особого внимания на наблюдаемые в сегодняшней культуре стратегии его обольщения. Прагмо-культурные контексты

стиля заканчивают размышления на тему категорий пространства и времени, освещаемые с точки зрения стилистики, ориентированной на дискурс.

Третья глава посвящена рассмотрению типичных стилей, как коммуникативных и функциональных, так и стилей жанров текстов. Автор задумывается над последствиями введения категории дискурса на места, ранее предусмотренные для категории коммуникативного и функционального стиля, иллюстрируя теоретические положения интерпретацией стилистических аспектов феминистического дискурса. В свою очередь, анализируя проблемы стиля жанра, подчеркивает его «внешние» связи (со стилем/стилями дискурсов, создающих рамки определенного жанра), а также «внутренние» отношения (с остальными жанровыми компонентами). Материалом для исследования, подвергнувшись тщательным и многоаспектным наблюдениям, послужили описания (экфразы) одного избранного произведения искусства в разных жанрах (поэзии, прозе, бедекере, диссертации, эссе), на которых откладывает свой отпечаток стилистика институциональных дискурсов: дискурса об искусстве, туристического, художественного, продвижения на рынке и т.п.

Последняя глава охватывает проблематику индивидуального стиля под углом исследований дискурса.

Со страниц работы воссоздается образ стилистики как живой области, погруженной в контекст культуры и постоянно изменяющейся вместе с ней. Наряду с этим перспектива дискурса выявила ее трансдисциплинарный характер — соотношения с другими сферами культурного опыта: с областью практики (действий человека), повседневности, общественных норм и оценок, институциональных обусловленностей и т.п. Метод исследования языковой действительности, который вводит перспектива дискурса, близок стилистике главным образом потому, что он выдвигает на первый план субъекта как участника общественной игры. Его роль заметна почти в каждом отношении, которое устанавливает дискурс: между языком и социальной и культурной действительностью, создаваемой этим языком, между нашим мышлением (знаниями, идеологией, представлениями, оценками) и общественными процессами, между дискурсом и недискурсивными элементами и т.п. Это перемещение современной стилистики от специализированной дисциплины в более общую сторону автор воспринимает как шанс ее дальнейшего развития.

Redaktor: Małgorzata Pogłódek
Projekt okładki: Paulina Tomaszewska-Ciepły
Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel
Korektor: Lidia Szumigała

Copyright © 2009 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1908-7 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-062-4 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl, e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 19,5. Ark. wyd. 23,5.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 36 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Cena 36 zł

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-062-4